

**Urząd Gminy
Lewin Kłodzki**

Historia

â

Trudno jest dzisiaj ustalić kiedy w miejscu dzisiejszego Lewina powstała pierwsza osada. Było to w okresie budowania rębstwa państwa Czeskiego, przypuszczalnie pod koniec X wieku. Na Wzgórzu Grádek â na wysokoÅci 522 m npm. zbudowano wtedy drewnianą strażnicę. Nie była to typowa strażnica graniczna z silnym garnizonem wojskowym, lecz zameczek strzegący bezpieczeństwa przechodzącego tąd szlaku handlowego. Nie musiała więc posiadać fortyfikacji. Były to raczej koszary dla niezbyt licznej załogi z rodzinami i służy. Ale z czasem u podnóża góry zaczęli się osiedlać ranni kupcy, rzemiełnicy i chłopi. Tak powstało podgrodzie. Zanim strażnica straciła swoje znaczenie, u podnóża góry istniała już sporej wielkości osada. Jednocześnie powstała podobna strażnica na wzgórzu Homole. Często błędnie nazywa się ją zamkiem Lewińskim. Nawet niektóre stare opracowania naukowe powielały ten błąd. Wybudowana z kamienia, przetrwała do dzisiaj moją oglądając jej ruiny.

Nadmieniły należą, ¼e ziemie Åłskie wniosła w wianie Mieszkowi I jego żona Dobrawka. Po jej śmierci król Czech zażądał ich zwrotu, na co oczywiście władcy Polski się nie zgodzili. Leżąca na ważnym trakcie handlowym osada była wielokrotnie niszczona w czasie zatargów pomiędzy Polską i Czechami, a także w pomniejszych wojnach granicznych. Strażnica na wzgórzu Grádek została ostatecznie zniszczona w czasie wojen husyckich w roku 1428. Husyci zdobyli ten zamek Homole i tam się umocnili. Ale Lewin jest już w tym czasie dużą osadą.

Pierwsze wzmianki o wsi Levinice pochodzą z roku 1213. Król czeski Przemysław Otokar nadaje te ziemie opactwu w Brenovie, które ma założyć nowy klasztor w Broumowie. W roku 1340 Lewin jest już parafią należąca do dekanatu w Dobruce. Do parafii należą wszystkie ziemie tzw. Czeskiego Kątko, czyli także teren dzisiejszej Kudowy Zdrój.

Trudno jest również dzisiaj ustalić kiedy Lewin otrzymał prawa miejskie. Urodzony w Lewinie w

1765 roku ksiądz i historyk Joseph Křigel podaje daty jeszcze wcześniejsze. Według niego pierwsza wzmianka o wsi Lewinice z 1197 roku pochodzi z archiwum miasta Kłodzka. Twierdzi teÅ¼, Å¼e prawa miejskie Lewin posiada juÅ¼ w 1345 roku. PowoÅ³uje siÄ przy tym na czeskiego kronikarza Hajka. Ten zaÅ wymienia w swojej pracy historiÄ czarownicy Brãdki, ktãra zdarzyÅ³a siÄ wÅ³aÅnie w 1345 roku w mieÅcie Lewinice. WynikaÅ³oby z tego jednak, Å¼e prawa miejskie otrzymaÅ³ Lewin jeszcze wcÅniej. I na to znajduje Křigel odpowiedÅ. UwaÅ³a Å¼e prawa miejskie nadaÅ³ miasteczku w poczãtkach XIV wieku krãl Czeski Jan Luksemburczyk, syn cesarza Henryka VII. Krãl ten w ogãle nadaÅ³ ziemi Kłodzkiej i Å³iãskowi wiele przywilejãw, aby uzyskaÅ³ przychylnoÅ mieszkaÅ³cãw. Uznajãc tã wersjã otrzymujemy krãtki przedziaÅ³ czasowy pomiãdzy 1313 rokiem a 1346r. Przy czym naleÅ³y przyjã raczej okres po roku 1327, kiedy Jan Luksemburczyk zhoÅ³dowaÅ³ ziemiã Kłodzkã i ksiãstwa WrocÅ³awskie.

Lewin byÅ³ jednym z dwãch miast /obok Dusznik/ paÅ³stewka Homolskiego i wraz z nim wchodzi w 1477 roku w skÅ³ad hrabstwa Kłodzkiego. Tym samym koÅ³czy siÄ okres przynaleÅ³noÅci do korony Czeskiej, a rozpoczyna bezpoÅ³rednia podlegÅ³oÅÄ Austrii. Ale ludnoÅÄ Czeska zamieszkuje tu jeszcze dÅ³ugie lata.

Lewin byÅ³ miastem otwartym. Nie posiadaÅ³ Å¼adnych fortyfikacji. Dlatego teÅ¼ byÅ³ niszczone podczas kolejnych wojen i przemarszãw wojska. PrzykÅ³adem mogã byÄ wojny husyckie w latach 1420 - 1436. Nie omijaÅ³y go teÅ¼ kÅ³ski Å¼ywioÅ³owe. W 1576 roku miasto zostaje zniszczone przez poÅ³ar. A mieszkaÅ³o tu juÅ¼ 22 gospodarzy pÅ³acãcych podatki koÅ³cielne z 6 Å³anãw zbã¼ /okoÅ³o 150ha/. JuÅ¼ w 1491 roku odnotowuje siÄ fundacjã szpitala oraz istnienie szkoÅ³y. Jej nauczyciel dostaje roczne uposaÅ³enie w wysokoÅci 14 florenãw. Od 1595 roku Lewin jest miastem krãlewskim naleÅ³ãcym do cesarzy austriackich.

W 1610 roku cesarz funduje miastu KoÅ³ciãÅ³ ewangelicki. Niestety drewniana budowla spÅ³onãa podczas wojny trzydziestoletniej.

W pierwszych latach istnienia Lewin byÅ³ osadã handlowo-rolnicã. Dopiero od poÅ³owy XVI wieku zaczyna siÄ tu rozwijaÄ tkactwo chaÅ³upnicze i handel pÅ³ãtnem. Dokumenty z 1611 roku podajã, Å¼e istnieje tu cech tkaczy i Å³yÅ³karzy. WÅ³aÅnie te Å³yÅ³ki - strugane z cennych gatunkãw drewna opisuje Křigel jako znane i cenione w caÅ³ej Europie i wyparte z rynku dopiero przez wyroby metalowe. Z poÅ³udnia Europy sprowadzano w tym celu do Lewina drewno sandaÅ³owca i cyprysu. Miasto szybko siÄ bogaci. Powstajã urzãdy i obiekty miejskie.

W roku 1614 Lewin wykupuje za 850 talarãw prawa czynnego sãdownictwa. Miasto buduje wÅ³asnã katoÅ³niã na wzgãrzu zwanym pãÅniej Szubienicznym. Rozebrano jã w roku 1820 i z uzyskanego budulca wybudowano na zbocz gãry dom. Budynek, zwany Å³ PaÅ³acykiem Szubienicznymã istnieje do dzisiaj.

LeÅ³ãc na trasie przemarszu wojsk miasto naraÅ³one byÅ³o na rãÅ¼ne kÅ³opoty. Křigel opisuje wydarzenie z okresu 1-szej wojny Å³iãskiej. W dniu 08.06.1742 roku wojska Pruskie pojmaÅ³y oÅ³miu okolicznych mieszkaÅ³cãw podejrzanych o wspããpracã z Austriakami. Dla przestrogi powieszono ich tego samego dnia na drzewach w centrum Lewina.

W roku 1746 Å¼yje w Lewinie 156 mieszczan. Istnieje koÅ³ciãÅ³, kaplica, bielnik, stacja pocztowa i 5 mÅ³ynãw wodnych. Do Lewina naleÅ³ã okoliczne wioski: Krzyãanãw, KocioÅ³ i Lasek Miejski. NiedÅ³ugo potem, 18.04.1772 roku /wedÅ³ug innych ÅrãdeÅ³ 01.07.1772/ wielki poÅ³ar niszczy drewnianã zabudowã Lewina. OgieÅ³ pochÅ³onãã wtedy 28 domãw prywatnych i 3 budynki miejskie. Dziãki dotacji krãla Fryderyka Wilhelma II szybko zostaje odbudowany - juÅ¼ w zabudowie murowanej. W ogãle Lewin cieszyÅ³ siÄ szczegãlnymi Å³askami Fryderyka Wielkiego, ktãry podczas pobytu na Å³iãsku w lipcu 1778 roku mieszkaÅ³ u Lewiãskiego mieszczanina Josefa Ernera. Na Å³cianie budynku nr 2 przy ulicy Okrzei wisiaÅ³a do 1945 roku tablica upamiãtniajãca ten fakt.

Również w roku 1778 inauguruje regularne kursy dyliżans pocztowy z Kłodzka do Czech. Oprócz poczty przewozi on również podróżnych. W tym czasie w Lewinie istniało już 156 domów mieszkalnych, 23 stodoły i 31 stajni. Z budynków publicznych istniały: kościół, kaplica, szpital, ratusz i cegielnia. Przede wszystkim jednak Lewin był jednym z największych na Śląsku ośrodków tkactwa chałupniczego. (Chociaż to samo twierdzi na przykład Bielawianie i mieszkańcy Głuszyca). Po prostu tkactwem zajmowali się niemal całe Dolne Śląsk. W naszym mieście było 156 tkaczy i 186 krosien. Ponadto było 81 innych rzemieślników. Odbierały się rocznie 4 jarmarki i targi półroczne.

Po upadku Napoleona i kongresie Wiedeńskim w królestwie Prus wprowadza się reformę administracyjną i sądową. W jej wyniku zostaje utworzona prowincja Śląska z rządem krajowym we Wrocławiu, a z należącego do niej hrabstwa Kłodzkiego powstają dwa okręgi: - Bystrzyca z dystryktami Lądek i Bystrzyca. - Kłodzko z dystryktami Radków, Kłodzko, Nowa Ruda i Lewin. Powstaje w Lewinie sąd obwodowy obejmujący swym zasięgiem tereny dzisiejszych Gmin Lewin i Kudowa, a także po Bukowinie i Jakubowice. Utworzony zostaje również Urząd Celny i posterunek graniczny w Kotle. Taki porządek administracyjny utrzymuje się z niewielkimi zmianami do 1945 roku.

Początek XIX wieku jest okresem przejściowego upadku tkactwa. W roku 1816 było tu tylko 63 krosna półroczne i 10 bawlnianych. Ale Lewin rozwija się nadal. W 1840 roku było w mieście 170 domów i 53 budynki gospodarcze, wszystkie ważniejsze obiekty publiczne oraz browar, 4 gorzelnie, 4 karczmy i 2 farbiarnie. Nadal podstawą rozwoju stanowiło tkactwo. Działano tu ok. 200 krosien lnianych i bawlnianych, było 18 kupców handlujących hurtowo półrocznym, a co roku odbywały się targi na półroczno i przędzą.

W 1846 roku założono szkołę wódkarską, a w 1886 także szkołę hafciarską i warsztaty szkolne. Rozwijają się także inne gałęzie przemysłu. Powstaje fabryka czekolady i szlifiernia kryształu. Po raz pierwszy Lewin zarabia także na wojnie. W 1866 roku odbywa się tu koncentracja wojsk pruskich przed wojną z Austrią. Sama bitwa odbywa się pod Nachodem i Skalicami, a w Lewinie założono szpital polowy. Na dostawach dla wojska zarabiali miejscowi kupcy.

Wiek XIX jest także okresem rozwoju uzdrowisk. Bogaci się na tym również Lewin. Leżąca na trasie dyliżansu miejscowość odwiedzają kuracjusze z Dusznik i Kudowy. Zatrzymują się tu również ludzie zmierzający do pobliskich Gór Stołowych. Na przełomie wieków istnieje w Lewinie 9 hotelików i zajazdów. Pewne ożywienie gospodarcze przynosi również początek XX wieku. W 1905 roku Lewin otrzymuje stację kolejową, a także połączenie kolejowe z Kudową. Planowanego przedłużenia linii do Czech nie udało się zrealizować. Linia taka powstała dopiero w kwietniu 1945 roku i działała bardzo krótko. Most graniczny został wykorzystany przez wycofujące się wojska niemieckie. Potem, po Polsko - Czeskim konflikcie granicznym w czerwcu 1945 roku linia została zamknięta. Most został ostatecznie rozebrany przez Czechów w 1948 roku. Pozostał nam jednak w Lewinie piękny wiadukt zbudowany przez wojskowych inżynierów. Po pierwszej wojnie światowej wybudowano także basen kąpielowy i schronisko nad basenem. Pomimo starań ówczesnych władz miejskich nie stał się Lewin ośrodkiem letniskowym i turystycznym.

Z Lewinem związanych jest kilka znanych osób. W 1818 roku zatrzymała się tu ona cara Aleksandra I - Ludwika Baden Duriach - podróżująca z Wrocławia do Wiednia. Towarzyszył jej do granicy pruski następca tronu i młodszy król Fryderyk Wilhelm IV. Urodził się tu wspomniany już wcześniej historyk Josef Kögler - ksiądz i jeden z pierwszych historyków ziemi Kłodzkiej. Urodził się tu również Georg Hartman /1867r- zmarł w 1954r w Bielefeld/ - kompozytor, poeta i nauczyciel. Tutaj mieszkał i pracował architekt Paul Blau /15.10.1863 -

02.10.1939/. ZaprojektowaÅł i wybudowaÅł m. in. koÅłcioÅły w Lasã³wce i ZieleÅłcu, urzÄłd pocztowy w Kudowie Zdroju i Szczytnej, willÄł âłłAnnaâłł w Lasku Miejskim, oraz basen kÄłpielowy w Lewinie. Po wojnie zamieszkaÅł tu z rodzicami Violetta Villas. Tutaj siÄł wychowywaÅł i stÄłd wystartowaÅł w 1959 roku do swej kariery piosenkarskiej. Od 1998 roku mieszkaÅł z powrotem w swoim rodzinnym domu aÅ¼ do Åłmierci w 2011 roku.

Source URL: <https://www.lewin-klodzki.pl/strona/o-gminie/563-historia>